

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ การชี้แนะ และการเสริมแรงทางบวก ที่มีต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กพิการเนื่องจากสมองในสภาพธรรมชาติ โดยมีสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. เด็กในกลุ่มทดลองที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์
2. เด็กในกลุ่มทดลองที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ
3. เด็กในกลุ่มทดลองที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก
4. เด็กในกลุ่มทดลองระยะติดตามผล จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมระยะติดตามผล
5. เด็กในระยะที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์
6. เด็กในระยะที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ชมตัวแบบสัญลักษณ์
7. เด็กในระยะที่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ และการเสริมแรงทางบวก จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ
8. เด็กในระยะติดตามผลหลังการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ และการเสริมแรงทางบวก จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ไ้ชมตัวแบบสัญลักษณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละของพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การวิเคราะห์แนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ และการวิเคราะห์ความแตกต่างของแนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ ตามตารางที่ 1 - 4 ปรากฏว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนสมมติฐานทั้ง 8 ข้อดังนี้

จากสมมติฐานข้อที่ 1 ทิวาเด็กในกลุ่มทดลองที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์ เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการทดสอบค่า t (t-independent test) ตามตารางที่ 4 แล้วพบว่า เด็กในกลุ่มทดลองที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์สามารถเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้

การที่ตัวแบบสัญลักษณ์สามารถเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มทดลองได้นั้น น่าจะเป็นผลมาจากการจัดกระบวนการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ของผู้วิจัยให้เลื้ออำนวยการเลียนแบบ ดังนี้

การใช้สื่อสำหรับเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ผู้วิจัยเลือกใช้แถบบันทึกภาพซึ่งสื่อดังกล่าวเป็นสื่อที่ดึงดูดความสนใจของผู้สังเกตได้สูง (Bandura, 1977 : 40) เพราะประกอบด้วยเสียงและภาพที่สะกดตา สามารถปรับเสียงหรือภาพให้เหมาะสมกับผู้สังเกตได้ สามารถเน้นการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการได้ชัดเจน (Thelen et al., 1979 : 701 - 720)

สำหรับการเสนอตัวแบบ ผู้วิจัยใช้ตัวแบบที่มีความคล้ายคลึงผู้สังเกตทั้งทางด้าน อายุ เพศ เชื้อชาติ ลักษณะความพิการ และพฤติกรรมที่แสดงออก การเสนอตัวแบบที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้สังเกตทำให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจและนำไปสู่การเลียนแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bandura, 1977 : 24; Decker and Nathan, 1985 : 42; Kazdin, 1980 : 18) ส่วนลักษณะการแสดงพฤติกรรมของตัวแบบนั้น ผู้วิจัยเสนอตัวแบบที่แสดงลักษณะพฤติกรรมดื้อตนหรือมีลักษณะโหดเถียวในเบื้องต้น แล้วจึงค่อย ๆ แสดงพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่ง Meichenbaum (1971 : 298-307)

พบว่า การเสนอตัวแบบในเช่นนี้ จะช่วยให้บุคคลบรรลุพฤติกรรมเป้าหมายได้มากกว่าการเสนอตัวแบบที่ แสดงความชำนาญด้านพฤติกรรมนั้น นอกจากนี้เมื่อตัวแบบแสดงพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแล้ว ก็จะได้รับเสริมแรงทางบวก ซึ่งการเสริมแรงทางบวกดังกล่าวทำให้เอื้ออำนวยต่อการเลียนแบบมากขึ้น เพราะทำให้ผู้สังเกตเกิดความคาดหวังว่า ถ้าแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบก็จะได้รับผลกรรมที่น่าพึงพอใจเช่นกัน (Bandura, 1977 : 28 - 29)

ในด้านวิธีการเสนอพฤติกรรมของตัวแบบสัญลักษณ์ ผู้วิจัยได้เสนอพฤติกรรมของตัวแบบที่ไม่ซับซ้อนหรือยากจนเกินไปและสามารถสังเกตได้ง่าย เพราะการเสนอพฤติกรรมของตัวแบบดังกล่าวทำให้ผู้สังเกตจดจำได้มากขึ้น (Fischer, 1975 : 101-102) และได้เสนอพฤติกรรมของตัวแบบอย่างสมจริง คือ เป็นพฤติกรรมซึ่งเกิดขึ้นจริงกับผู้สังเกต มีความหมายต่อผู้สังเกต การเสนอพฤติกรรมของตัวแบบดังกล่าว ทำให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจมากขึ้น และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเสนอตัวแบบเพิ่มขึ้นด้วย (Decker and Nathan, 1985 : 43) ผู้วิจัยยังได้เสนอพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของตัวแบบหลาย ๆ ชนิด เพราะการเสนอตัวแบบหลาย ๆ ตัว ทำให้ผู้สังเกตมีโอกาสเลือกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบใดมากกว่า 1 แบบ (Bandura & Menlove, 1968 : 99 - 108) ได้สังเกตพฤติกรรมเป้าหมายหลาย ๆ ครั้ง เป็นการเพิ่มความเที่ยงให้การทดลอง และเอื้ออำนวยต่อการแผ่ขยายพฤติกรรมอีกด้วย (Thelen et al., 1979 : 701-720) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เสนอตัวแบบให้ชมซ้ำ เพราะทำให้ผู้สังเกตจดจำได้ชัดขึ้นและเกิดการแผ่ขยายต่อไป (Decker and Nathan, 1985 : 44)

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Evers-Pasquale & Sherman (1975 : 179 - 189), Keller & Carlson (1974 : 912 - 919) และ O'Connor (1969 : 15 - 22, 1972 : 327 - 334) ที่ใช้ทดลองใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ในการเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และพบว่า เด็กที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าตัวแบบสัญลักษณ์สามารถลดพฤติกรรมการกลัวงู (Bandura & Barb, 1973 : 1 - 9; Kornhaber & Schroeder, 1975 : 601 - 607) ก้าวสุนัข (Bandura & Menlove, 1968 : 99 - 108) กลัวแมงมุม (Denney, 1976 : 573-579) ของบุคคลได้อีกด้วย

ส่วนสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่า เด็กในกลุ่มทดลองที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ ข้อ 3 ที่ว่า เด็กในกลุ่มทดลองที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก และข้อ 4 ที่ว่า เด็กในกลุ่มทดลองระยะติดตามผลจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมระยะติดตามผล เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการทดสอบค่า t (t -independent) ตามตารางที่ 4 แล้ว พบว่า เด็กในกลุ่มทดลองที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก และในระยะติดตามผล มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุมที่ไม่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ ไม่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก และในระยะติดตามผล ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่เด็กในกลุ่มทดลองที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะแล้วมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม น่าจะเป็นผลมาจากการที่กลุ่มทดลองมีโอกาสไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์ซึ่งพบว่าผลในการเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กตามสมมติฐานข้อที่ 1 และเมื่อเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ ซึ่งเป็นตัวแนะที่ช่วยให้เกิดพฤติกรรมมากขึ้น (Wilson and O'Leary, 1980 : 115) ก็ยิ่งทำให้กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม ดังที่ Jakibchuk & Smerigo (1976 : 838 - 841) ทดลองเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนที่มีลักษณะ โดดเดี่ยว โดยให้กลุ่มทดลองชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและกลุ่มควบคุมชมภาพยนตร์ที่ไม่ใช่ตัวแบบสัญลักษณ์ ผลปรากฏว่า กลุ่มที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่ากลุ่มที่ไม่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ

การที่เด็กในกลุ่มทดลองที่ไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุม น่าจะเป็นผลมาจากการที่กลุ่มทดลองไคซึมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ ซึ่งมีผลในการเพิ่มพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอยู่แล้ว เมื่อ

รวมการเสริมแรงทางบวกอีกด้วย ก็ยังทำให้กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม เพราะโดยปกติ การเสริมแรงทางบวกมีประสิทธิภาพในการเพิ่มหรือคงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมาก (Bandura et al., 1977 : 49-59; Kazdin, 1980:28-29) ดังนั้นเมื่อนำกระบวนการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์และการชี้แนะมาใช้รวมกันก็ยิ่งทำให้กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างชัดเจน

สำหรับระยะคิดตามผลนั้น พบว่า เด็กในกลุ่มทดลองซึ่งได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกไปแล้วนั้น ยังคงมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าเด็กในกลุ่มควบคุม ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการที่วิธีการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีประสิทธิภาพในการเพิ่มและคงพฤติกรรมไว้ได้ (Jakibchuk & Smeriglio, 1976 : 838-841)

จากสมมติฐานข้อ 5 ที่ว่า เด็กในระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์จะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ โดยการทดสอบการแจกแจงทวินาม (Binomial Distribution) ตามรูปที่ 2 พบว่า เด็กในระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่เด็กในระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ น่าจะเป็นผลมาจากการจัดกระบวนการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ของผู้วิจัยให้อ่านวยต่อการเลียนแบบทั้งโดยอภิปรายในสมมติฐานข้อ 1

จากสมมติฐานข้อ 6 ที่ว่า เด็กในระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ โดยการทดสอบการแจกแจงทวินาม (Binomial Distribution) ตามรูปที่ 2 พบว่า เด็กในระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่เด็กในระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์ น่าจะเป็นผลมาจากการที่การชี้แนะเป็นสิ่งเร้าที่สนับสนุนให้บุคคลเลียนแบบพฤติกรรมที่โตสังเกตจากตัวแบบ (Decker and Nathan, 1985 : 195) มากขึ้น เมื่อพิจารณาจากรูปที่ 1 ซึ่งแสดงค่าของแนวโน้มพฤติกรรมในระยะต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ในระยะการทดลองที่ 2 (B) ซึ่งเป็นระยะการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ เส้นแนวโน้มแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระยะต่อไปจะลดลงตามรูปแบบของเส้นแนวโน้ม ดायังคงเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ต่อไปเพียงอย่างเดียว ซึ่งน่าจะเป็นผลจากการที่เด็กโตแสดงพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามตัวแบบ และ เด็กคาดหวังว่าจะได้รับผลกระทบที่น่าพึงพอใจ เช่นเดียวกับที่โตเห็นจากตัวแบบ แต่เมื่อเลียนแบบไปแล้ว เด็กพบว่า พฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบนั้นไม่ได้รับผลกระทบที่น่าพึงพอใจตามที่คาดหวัง ดังนั้น ความถี่ของการแสดงพฤติกรรมจึงมีแนวโน้มที่จะลดลง แนวโน้มพฤติกรรมนั้นจะเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมควรแสดงก็ตาม เมื่อผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเพิ่มการชี้แนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแก่เด็ก ในการทดลองระยะที่ 3 พบว่า เด็กมีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นเพราะเด็กเกิดความตระหนักว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเป้าหมายที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยต้องการ เด็กจึงพยายามทำตนให้เป็นที่พอใจตามที่เขาคิดว่า ผู้ใหญ่คาดหวัง และการชี้แนะนั้นก็อาจกลายเป็นการเสริมแรงไปให้เช่นกัน ถ้าเด็กต้องการการแสดงความสนใจจากผู้ใหญ่

จากสมมติฐานข้อ 7 ที่ว่า เด็กในระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกจะมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะ เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ โดยการทดสอบการแจกแจงทวินาม (Binomial Distribution) ตามรูปที่ 2 พบว่า เด็กในระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวก มีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่เด็กในระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีพฤติกรรมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่โตชมตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะน่าจะเป็นผลมาจาก ประการที่หนึ่ง การเสริมแรงทางบวกมีประสิทธิภาพในการเพิ่มพฤติกรรมด้วยวิธีการของมันเอง (Craighead,

Kazdin and Mahoney, 1976 : 113) ประการที่สอง การเสริมแรงทางบวกที่ใช้ไปสนับสนุนประสิทธิภาพของการเสนอตัวแบบให้สูงขึ้น คือ เมื่อเด็กเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบแล้วได้รับผลกรรมที่น่าพึงพอใจ ก็มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบพฤติกรรมนั้นอีก (Bandura, 1977 : 26) ดังที่ Evers & Schwartz (1973 : 248 - 256) และ O'Connor (1969 : 15 - 22, 1972 : 327 - 334) พบว่า การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการเสริมแรงมีประสิทธิภาพในการเพิ่มพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมมากกว่าการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์เพียงอย่างเดียว ประการที่สาม การเสริมแรงทางบวกที่ใช้ไปสนับสนุนประสิทธิภาพของการชี้แนะ เพราะเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมตามการชี้แนะแล้วได้รับการเสริมแรง การชี้แนะนั้นก็จะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กรับรู้ได้ว่า ถ้าทำตามการชี้แนะก็จะได้รับการเสริมแรง หรือเรียกการชี้แนะนั้นว่า เป็นสิ่งเร้าที่นำไปสู่การเสริมแรง (S^D) (Craighead, Kazdin and Mahoney, 1976 : 128, Kazdin, 1980 : 44) และเมื่อเด็กทำตามการชี้แนะแล้วได้รับการเสริมแรงสม่ำเสมอจะทำให้การชี้แนะนี้มีประสิทธิภาพในการควบคุมพฤติกรรมสูง

จากสมมติฐานข้อ 8 ทั่วๆ ไป เด็กในระยะติดตามผลหลังการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกจะมีพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ เมื่อพิจารณาจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแนวโน้มพฤติกรรมในการทดลองระยะต่าง ๆ โดยการทดสอบการแจกแจงทวินาม (Binomial Distribution) ตามรูปที่ 2 พบว่า เด็กในระยะติดตามผลหลังการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

การที่เด็กในระยะติดตามผลหลังการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมเพิ่มมากกว่าระยะที่ไม่ได้ชมตัวแบบสัญลักษณ์ น่าจะเป็นผลมาจากประสิทธิภาพของการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกยังคงอยู่ แสดงว่า การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์รวมกับการชี้แนะและการเสริมแรงทางบวกมีประสิทธิภาพในการเพิ่มและคงพฤติกรรมการปฏิบัติทางสังคมของเด็กสมองพิการ